

Over het voorkomen van *Sedum forsterianum* Smith in Nederland

door

H. 'T HART

(Instituut voor Systematische Plantkunde, Utrecht)

In de flora's van Nederland van OUDEMANS (1896) en HEUKELS (1910–11), alsmede in de Zakflora van SURINGAR (ed. 8, 1895; ed. 13, 1920) en de Geïllustreerde Schoolflora voor Nederland van HEUKELS, tot en met de 10e editie (1929), werd steeds naast *Sedum reflexum* L. de soort *Sedum elegans* Lej. vermeld. In de 11e tot en met de 14e editie (1934–1956) van de Geïllustreerde Schoolflora voor Nederland (red. W. H. WACHTER, later S. J. VAN OOSTSTROOM) werden beide soorten vermeld als ondersoorten van *Sedum rupestre* L. In de 15e en 16e editie (resp. 1962 en 1970) werd *Sedum reflexum* L. door VAN OOSTSTROOM weer als soort opgenomen. *Sedum elegans* Lej. daarentegen werd in deze beide laatste edities weggelaten, omdat het voorkomen ervan in Nederland twijfelachtig zou zijn. (S. J. van Ooststroom, pers. med.).

Sedum elegans werd in 1811 door A. L. S. LEJEUNE in de „Flore des environs de Spa” beschreven naar planten afkomstig uit de omgeving van Maastricht. De door Lejeune beschreven planten behoren echter tot een al eerder beschreven soort, n.l. *Sedum forsterianum* Smith (1808). PRAEGER (1921) en BERGER (1930) gebruikten voor *Sedum forsterianum* Sm.(=*S. elegans* Lej.) de naam van de door LINNAEUS (1753) beschreven soort *Sedum rupestre*. *Sedum forsterianum* Sm. voldoet inderdaad geheel aan de beschrijving van *Sedum rupestre* L.. Maar omdat de door Linnaeus voor *Sedum rupestre* genoemde synoniemen echter zowel betrekking hebben op *Sedum reflexum* L. als op *Sedum forsterianum* Sm. (zie HUBER, 1961), kan de naam *Sedum rupestre* L. niet meer opnieuw worden gebruikt, zolang niet met zekerheid is vastgesteld welke soort Linnaeus onder deze naam in eerste instantie beschreef. Ook WEBB in Flora Europaea (1964) gebruikte de naam *Sedum forsterianum* Sm.(=*S. elegans* Lej.) in plaats van *Sedum rupestre* L..

Sedum forsterianum Sm.(=*S. elegans* Lej.) werd niet altijd als een van *Sedum reflexum* L. te onderscheiden goede soort erkend. HEGI (1921) rekende beide soorten

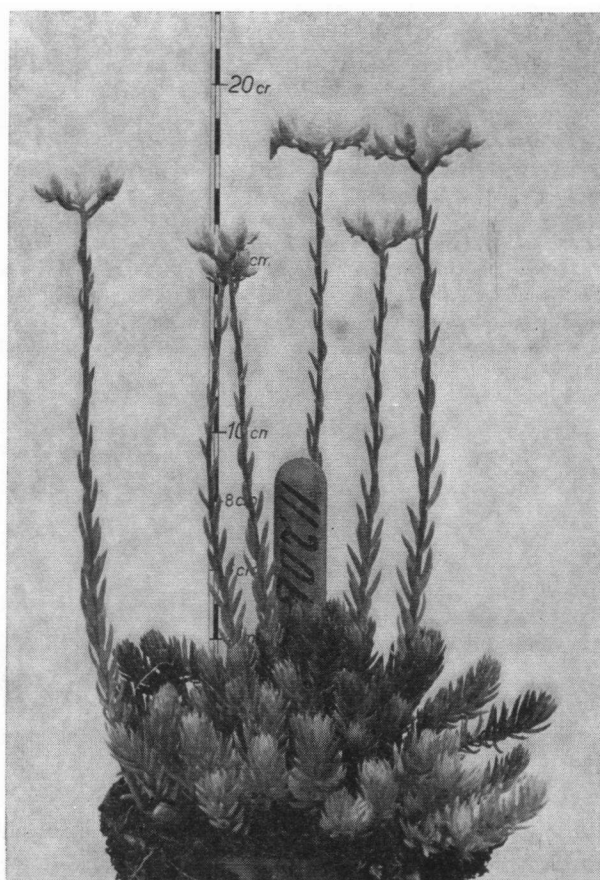

Fig. 1. *Sedum reflexum* L. (foto A. Kuiper).

als ondersoorten tot *Sedum rupestre* L.. Ook FRÖDERSTRÖM (1931) bracht *Sedum forsterianum* Sm. (= *S. elegans* Lej.) en *Sedum reflexum* L. bijeen in de soort *Sedum rupestre* L., maar onderscheidde binnen deze soort evenwel geen ondersoorten of variëteiten meer.

Cytologisch onderzoek bevestigde de opvatting dat *Sedum forsterianum* Sm. (= *S. elegans* Lej.) en *Sedum reflexum* L. tot verschillende soorten behoren. Beide soorten hebben namelijk een verschillend basis-chromosoomaantal en kunnen dus niet tot een-en-dezelfde soort worden gerekend.

Sedum forsterianum Sm. en *Sedum reflexum* L. komen qua habitus nogal sterk overeen; beide soorten zijn ongeveer even groot, hebben een overeenkomstige groeiwijze, lijnvormige bladeren met een stekelpuntje, ijl bebladerde bloeistengels met een gedrongen cymeuse bloeiwijze, die vóór de bloei naar beneden is omgebogen en zeer kort gesteelde bloemen met gele kroonbladen. Bij beide soorten komen vormen voor met meer of minder sterk berijpte bladeren en stengels. Ondanks deze overeenkomsten zijn *Sedum forsterianum* Sm. en *Sedum reflexum* L. op een aantal kenmerken goed van elkaar te onderscheiden (fig. 1, 2 en 3), t.w.

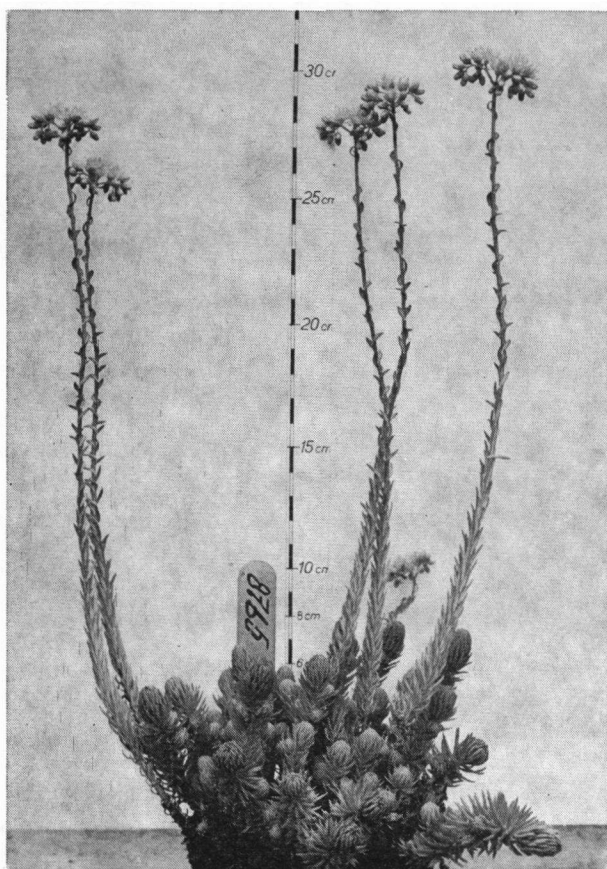

Fig. 2. *Sedum forsterianum* Sm. (foto A. Kuiper).

Sedum reflexum L.

Bladeren rolrond, spits, met een stekelpuntje.

Bladeren aan de top van de niet-bloeiende stengel niet in dichte bundels.

Bladeren na afsterven direct afvallend.

Kelkbladen spits, $2-3 \times 1,5$ mm.

Kroonbladen duidelijk gekield, 2-2,5 maal zo lang als de kelkbladen.

Meeldraden meestal met haren aan de basis.

Vruchtbeginsel met papillen aan de basis.

In N.W.-Europa met het chromosoomaantal $2n=102$.

Sedum forsterianum Sm.

Bladeren op doorsnede elliptisch, stomp, met een stekelpuntje.

Bladeren aan de top van de niet-bloeiende stengel in dichte bundels bijeen.

Bladeren na afsterven zwart wordend, niet direct afvallend.

Kelkbladen stomp, $2 \times 1,5$ mm.

Kroonbladen niet of zwak gekield, ca. 3 maal zo lang als de kelkbladen.

Meeldraden kaal.

Vruchtbeginsel kaal.

In N.W.-Europa met het chromosoomaantal $2n=96$.

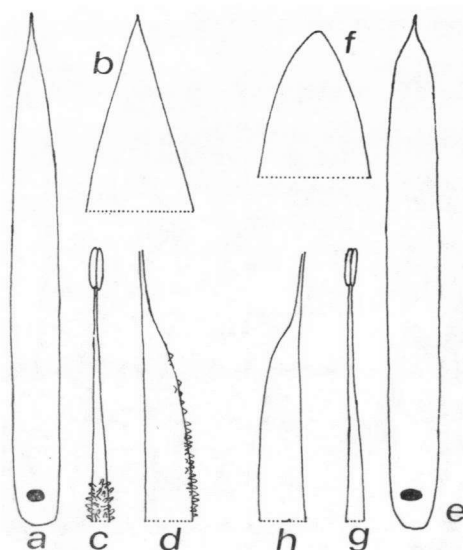

Fig. 3. a-d: *Sedum reflexum* L., a: blad, b: kelkblad, c: meeldraad, d: vruchtbeginzel; e-h: *Sedum forsterianum* Sm., e: blad, f: kelkblad, g: meeldraad, h: vruchtbeginzel.

Sedum forsterianum Sm. komt voor in het atlantische deel van W.-Europa. Het areaal strekt zich uit van Z.-Engeland tot in Spanje en Portugal (volgens MEUSEL & al., 1965, tot in N.-Marokko) en wordt in het oosten begrensd door de Rijn en de Rhône (fig. 4). *Sedum forsterianum* Sm. komt algemeen voor in de Vogezen, de Eifel en in Luxemburg en wordt ook in de Ardennen gevonden. Habitats, waarin *Sedum forsterianum* Sm. veelal aangetroffen wordt, zijn bosranden, wegbermen, akkerranden, e.d.

Waarschijnlijk in navolging van Lejeune werd in de Nederlandse flora's altijd de omgeving van Maastricht als enige vindplaats van *Sedum forsterianum* Sm. in Nederland vermeld. Toch zijn er herbarium-exemplaren, alle daterend uit de vorige eeuw, in het herbarium van de Kon. Ned. Botanische Vereniging, gedeponceerd in het Rijks-herbarium te Leiden (NBV), het Herbarium van het Instituut voor Systematische Plantkunde te Utrecht (U) en het Herbarium van het Natuurhistorische Museum te Wenen (W) van andere vindplaatsen binnen Nederland aanwezig, nl.

1. Noord-Brabant, op de Tulhovensche dijk onder Geertruidenberg, Verkouteren, aug. 1840 (NBV);
2. Gelderland, bij Arnhem, Boursse (NBV);
3. Gelderland, aan de Wageningse berg, Van Hall, 13 aug. 1838 (NBV);
4. Zuid-Holland, bij Leiden, Perin, juni 1846 (NBV);
5. Utrecht, op een wal bij Utrecht, Wttewaal (U);
6. Zuid-Limburg, Maastricht, Schlickem, 1862 (W);
7. Zuid-Limburg, op de P(i)etersberg bij Maastricht aan de Maas, Schliuthum(?), 19 juni 1872 (W).

De vindplaatsen bij Leiden en Utrecht betreffen naar alle waarschijnlijkheid uit tuinen verwilderde planten, de overige vindplaatsen ongetwijfeld in het wild groeiende planten.

Fig. 4. Verspreiding van *Sedum forsterianum* Sm. in Europa, naar MEUSEL & al. (1965), gewijzigd naar PERRING & WALTERS (1962), HEGI (1961), ROUY & CAMUS (1901) en naar eigen waarnemingen. De stippellijn omgeeft een gebied waarin de soort gecultiveerd of verwilderd wordt gevonden.

Uit het voorafgaande blijkt dat *Sedum forsterianum* Sm. (= *S. elegans* Lej.) een op morphologische en cytologische kenmerken goed van *Sedum reflexum* L. te onderscheiden soort is, die waarschijnlijk ten onrechte uit de Nederlandse flora is geschrapt. Want terwijl deze soort vroeger in het wild in Nederland is gevonden en de grens van het huidige areaal (voor zover bekend) juist ten zuiden van ons land loopt, lijkt het voorkomen in Nederland ook heden ten dage niet uitgesloten. Gebieden, die als eventuele vindplaats het meest in aanmerking komen, zijn het Fluviatiele district (aanvoer via de rivieren) en Zuid-Limburg.

In het kader van een cytotaxonomisch onderzoek aan een aantal soorten van het genus *Sedum* houdt de schrijver dezes zich aanbevolen voor opgaven van vindplaatsen van *Sedum forsterianum* Sm. in Nederland voor toezending van levend materiaal.

Literatuur

- BERGER, A., 1930. Crassulaceae, in Engler & Prantl, Die natürliche Pflanzenfamilien, ed. 2, 18 A. Leipzig.
- FRÖDERSTRÖM, H., 1931. The genus *Sedum* III. Act. Hort. Gotob. VII, app., p. 1-126.
- HEGI, G., 1921. Illustrierte Flora von Mittel-Europa, IV (2). München.
- HEUKELS, H., 1910-11. Flora van Nederland. Leiden-Groningen.
- , 1929. Geïllustreerde Schoolfloora voor Nederland, ed. 10. Groningen.
- & W. H. WACHTER, 1934. Geïllustreerde Schoolfloora voor Nederland, ed. 11. Groningen-Batavia.
- & —, 1942. idem, ed. 12. Groningen-Batavia.

- - S. J. VAN OOSTSTROOM, 1956. Flora van Nederland, ed. 14. Groningen.
- - —, 1962. idem, ed. 15. Groningen.
- - —, 1970. idem, ed. 16. Groningen.
- HUBER, H., 1961. Crassulaceae, in Hegi, Illustrierte Flora von Mittel-Europa, ed. 2, IV(2A). München.
- LEJEUNE, A. L. S., 1811. Flore des environs de Spa 1. Liège.
- LINNAEUS, C., 1753. Species Plantarum. Stockholm.
- MEUSEL, H. & al., 1965. Vergleichende Chorologie der Zentraleuropaischen Flora. Jena.
- OUDEMANS, C. A. J. A., 1869. Flora van Nederland. Amsterdam.
- PERRING, F. H. & S. M. WALTERS, 1962. Atlas of the British Flora. London-Edinburgh.
- PRAEGER, R. L., 1921. An account of the genus *Sedum* as found in cultivation. Journ. Roy. Hort. Soc. 46, p. 1-314.
- ROUY, G. & E. G. CAMUS, 1901. Flore de France 7. Paris.
- SMITH, J. E., 1808. English Botany, f. 26, t. 1802. London.
- SURINGAR, W. F. R., 1895. Zakflora, ed. 8. Leeuwarden.
- (bew. L. VUYCK), 1920. Geïllustreerde Zakflora, ed. 13. Groningen-Den Haag.
- WEBB, D. A., 1964. Crassulaceae, in Flora Europaea 1. Cambridge.

Summary

Recently *Sedum forsterianum* Sm. was excluded from the Dutch floras, because its occurrence in the Netherlands was doubted. This species, which resembles *Sedum reflexum* L. very much in habit, differs from the latter in the shape and attachment of the leaves on the non-flowering shoots and in the shape of the sepals and petals. Its stamens and carpels are smooth instead of papillate. In addition the two species have a different basic chromosome number. *S. forsterianum* occurs rather frequently in regions adjacent to the southern part of the Netherlands. In the last century it was also found in this country. The author is of the opinion that *S. forsterianum* might still be found in the Netherlands, and asks for reports of eventual finds.